

1.04 Strokovni članek

UDK 930.253:94(497.4)"1991"

Prejeto: 20. 10. 2008

Pomen zasebnega arhivskega gradiva za osamosvojitv Slovenije¹

MATEJA JERAJ

dr., višja svetovalka, arhivistka

Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1, SI-1000 Ljubljana

e-pošta: mateja.jeraj@gov.si

IZVLEČEK

Zasebno arhivsko gradivo je danes pomemben del vsakega arhiva. Še posebej dragoceni pa so tisti dokumenti, ki osvetljujejo najusodnejša, prelomna dogajanja. In katero je pomembnejše od tistega, ki je privedlo k nastanku samostojne slovenske države? Pred dvema letoma, ko je minilo že 15 let od nastanka samostojne Slovenije, smo želeli v Arhivu Republike Slovenije še posebej opozoriti na pomen ohranitve in zaščite dokumentov, ki pričajo o tem izjemnem zgodovinskem dosežku. K sodelovanju smo povabili posameznike, politične stranke, društva, literarne revije in druge organizacije. Vsem, ki so se v zadnjih letih odzvali našemu klicu in nam zaupali svoje dokumente, smo na posebni slovesnosti, ki je bila 20. junija 2008 v prostorih Arhiva Republike Slovenije, izročili zahvale in priznanja.

KLJUČNE BESEDE: zasebno arhivsko gradivo, osamosvojitv Slovenije, demokratizacija Slovenije

ABSTRACT

THE SIGNIFICANCE OF PRIVATE ARCHIVES FOR THE SLOVENE INDEPENDENCE

Private archives constitute an important part of any archival institution. Particularly valuable are documents that shed light on those most crucial events that are turning points in a nation's history. And what event could be of more significance than the one that has led to the creation of the independent Slovene state? In 2006, when 15 years had passed since the creation of the independent Slovenia, the Archives of the Republic of Slovenia wanted to draw attention to the significance of the protection and preservation of records that bring evidence of this remarkable historical turning point. Individuals, political parties, societies, literary magazines and other organizations were invited to take part and those that responded to our call for cooperation and entrusted us with their documents received our thanks and awards in a ceremony that was held on June 20, 2008 at the Archives of the Republic of Slovenia.

KEY WORDS: private archives, Slovene independence, democratization of Slovenia

¹ Ob Dnevu državnosti so bile v Arhivu Republike Slovenije slovesno podeljene zahvale in priznanja za izročene dragocene dokumente o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije.

Zasebno arhivsko gradivo, tudi tisto, ki so ga ustvarili ali ohranili posamezniki, je danes pomemben del vsakega arhiva, saj lahko vsebuje podatke o življenju in delu zgodovinskih osebnosti, ki sicer javnosti ne bi bili dostopni, velikokrat pa tudi dele arhivskega gradiva raznih drugih oseb, društev, političnih organizacij, državnih organov in ustanov. To sicer v vsakem primeru sodi v arhiv, a je bilo iz različnih razlogov nemalokrat izgubljeno ali kako drugače odtujeno s kraja, na katerem je nastalo. Zato so lahko osebni fondi koristna dopolnitev obstoječih fondov. Nemalokrat so zasebni dokumenti celo edini vir podatkov o delu kakega posameznika, društva, organa ali ustanove. Arhivsko gradivo posameznikov je torej pomembno za kulturne in znanstvene raziskave, če pa vsebuje določene, sicer manjkajoče dele fondov s področja uprave in pravosodja, pa lahko pomeni tudi podlago za pravno varstvo državljanov in države. Ni torej naključje, da se danes povečuje zanimanje arhivov za gradivo fizičnih in pravnih oseb zasebnega prava.²

Dokumenti, ki so nastali pri delu državnih organov in javnih služb, ki jih zagotavlja država, predstavljajo javno arhivsko gradivo, so javna lastnina in praviloma prihajajo v arhiv po redni poti. Drugače pa je s tistimi, ki so nastali pri delu različnih društev, organizacij in posameznikov. Ti so zasebna lastnina. To so lahko pisma, dnevniki, neobjavljeni članki, fotografije – če naštejemo le nekatere – in vsak od njih prispeva k celostnemu poznavanju in razumevanju zgodovinskih dogodkov. Še posebej pomembni so tisti dokumenti, ki osvetljujejo najusodnejša, najbolj prelomna dogajanja. Mednje nedvomno sodi osamosvojitve države, po besedah Franceta Bučarja *"velika epopeja, ki jo lahko s ponosom postavimo ob stran junaških zgodb drugih narodov"*, predvsem pa *"epopeja moči duha v boju za preživetje naroda"* in s tem *"tudi naša skupna zaveza za bodočnost: ohraniti istovetnost naroda, da se ne pomešate ali celo izgine v svetu, ki je vse bolj izpostavljen izenačevanju in poenotenosti"*.³

Ta zaveza velja tudi za arhive. Zato smo pred dvema letoma, ko je minilo že 15 let od nastanka samostojne Slovenije in so povsod potekale sloves-

nosti v počastitev tega dogodka, tudi v Arhivu Republike Slovenije hoteli še posebej opozoriti na pomen ohranitve in zaščite dokumentov, povezanih z nastankom slovenske države. K sodelovanju smo povabili več kot sto posameznikov, obrnili pa smo se tudi na politične stranke, društva, literarne revije in različne druge organizacije. Pritegniti smo skušali vse, ki so bili ob koncu osemdesetih in v začetku devetdesetih let dejavni v političnem, kulturnem ali gospodarskem življenju, pa tudi tiste, ki so si za bolj demokratično in humano družbo prizadevali že veliko prej. Osamosvojitve Slovenije in njeno državnost namreč lahko – če se spet naslonimo na Franceta Bučarja – razumemo *"tudi kot zadnjo fazo enovitega osamosvojitvenega procesa, ki se je začel v bistvu z zahtevno po zdinjenji Sloveniji v pomladi narodov 1848. in dožrel s formalno proglasitvijo samostojnosti s temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije 25. junija 1991"*.⁴ Osamosvojitve je torej dialektičen pojem, "izrazito dinamičen pojav, odvisen od moči okolja in sposobnosti vpliva nad njim". Tudi za slovenski narod je osamosvojitve nastopila šele takrat, *"ko se je zavedel samega sebe kot posebne entitete z lastno individualnostjo in ko je bil sposoben to svojo individualnost uveljaviti nasproti svojemu družbenemu okolju"*.⁵ Zato je tudi naša "akcija" obsegala široko časovno obdobje in obsežen krog ustvarjalcev zasebnega arhivskega gradiva. Ob tem nam je prijazno priskočila na pomoč tudi novinarka Alenka Puhar z objavo članka v enem od osrednjih slovenskih časopisov.

S tem pa delo še nikakor ni bilo končano. Ni bilo malo takšnih, ki so nam sicer želeli zaupati dokumente, ki so jih hranili, a za to niso našli primerne časa. Tem smo ponudili svojo pomoč pri urejanju in popisovanju. Nekatere je bilo treba prepričati, da so prav javni arhivi tisti, v katerih bo gradivo najvarneje shranjeno, omogočena pa bo tudi uporaba, seveda v skladu z njihovimi željami in zahtevami. Zato smo navezali številne osebne stike, včasih tudi s pomočjo prijateljev in znancev. Ob tem smo pridobili več sto škatel dokumentov neprecenljive vrednosti, ki iz različnih zornih kotov osvetljujejo dogajanja v slovenskem prostoru v drugi polovici prejšnjega stoletja. Marsikaterega od njih je že spoznala tudi javnost. Dokumenti o nastajanju slovenske ustave, ki jih je izročil dr. Peter Jambreč, so bili na vpogled v Muzeju novejšo zgodovine. Na podlagi gradiva odbora, ki je med vojno za Slovenijo skrbel za varno vrnitev slovenskih vojakov iz Jugoslovanske ljudske armade, je dr. Boris

² Obravnavi zasebnega arhivskega gradiva je bila na primer posvečena Tretja mednarodna konferenca o zgodovini arhivskega gradiva in arhivov (Third International Conference on the History of Records and Archives I-CHORA), ki je potekala od 27. do 29. septembra 2007 v Bostonu.

³ Govor Franceta Bučarja na slavnostni seji ob dnevu državnosti 24. junija 2006. Dokument je v okviru osebnega fonda Franceta Bučarja (škaf 1, natisnjeno gradivo, ki je bilo prejeto v elektronski obliki), ki pa je še v postopku prevzemanja, zato točnih oznak še ni mogoče navesti).

⁴ Prav tam.

⁵ Prav tam.

Gombač napisal knjigo z naslovom *Na drugi strani*: Odbor staršev za varstvo in vrnitev slovenskih vojakov ob slovenski osamosvojitvi leta 1991. Arhiv Republike Slovenije je ob desetletnici samostojne države pripravil razstavo o zgodovini slovenske državnosti. V okviru Arhiva je bila pripravljena tudi prenovljena razstava o prizadevanjih londonskih Slovencev za neodvisnost Slovenije, ki je bila v prostorih Arhiva postavljena ob 15-letnici neodvisnosti. Z razstavo "Slovenci v Londonu 1991–1994", ki priča o prizadevanju v Londonu živčih Slovencev, da bi Velika Britanija podprla priznanje samostojne slovenske države, je Arhiv Republike Slovenije leta 2008 gostoval tudi v parlamentu Združenega kraljestva v Londonu. Omeniti pa je treba še druge dejavnosti, v katerih je bil udeležen tudi Arhiv. Tako je Arhivsko društvo Slovenije ob sodelovanju Arhiva Republike Slovenije izdalo tri številke publikacije *Viri*, v katerih so objavljeni številni zgodovinski viri o osamosvojitvi in demokratizaciji.

Vsem, ki so se v zadnjih letih odzvali našemu povabilu ter nam zaupali svoje dokumente, smo se želeli tudi javno zahvaliti. Dnevi ob koncu junija, ko Slovenke in Slovenci praznujemo obletnice naše osamosvojitve, so se nam zdeli še posebej primerni. Tako smo 20. junija 2008 priredili slovesnost, na kateri smo izročili zahvale in priznanja enajstim posameznikom in petim organizacijam ter društvom, ki so nam v zadnjih letih (predvsem v obdobju 2006–2008) izročili arhivsko gradivo, ki na najrazličnejše načine govori o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije. To so bili dr. France Bučar, dr. Peter Jambreč, dr. Vlado Malačič in mag. Matjaž Jevšvar, Keith Charles Miles, Žarko Petan, Franci Zavrl in Ciril Zlobec. Gradivo dr. Adolfa Bibiča je izročila njegova žena, gospa Jožica Bibič, gradivo dr. Jožeta Pučnika njegov sin, gospod Gorazd Pučnik, gradivo Rudija Šeliga pa njegova družina. Gradivo Odbora staršev za varstvo in vrnitev slovenskih vojakov ob slovenski osamosvojitvi leta 1991, ki je deloval v Ljubljani, je izročil njegov tedanji predsednik Janez Stergar, gradivo za štajersko območje, ki ga je vestno zbirala Marjetka Peer, pa je izročil gospod Gorazd Peer. Gradivo Slovenskega kriznega centra v Londonu je izročila gospa Jana Valenčič. Poleg tega pa smo prejeli še gradivo dveh društev, ki sta odigrala pomembno vlogo v procesu slovenskega osamosvajanja, in sicer Društva slovenskih pisateljev in Slovenskega centra PEN.

Zdaj pa si pridobljene dokumente še nekoliko podrobneje oglejmo. Predstavili jih bomo po abecednem redu ustvarjalcev, in sicer najprej tiste, ki so jih izročili posamezniki, potem pa tiste, ki so jih predala društva in druge organizacije:

Gradivo **dr. Adolfa Bibiča (1933–1996)**, politologa, dolgoletnega profesorja na Fakulteti za družbene vede, enega od utemeljiteljev politološke znanosti in vključevanja te v pedagoški proces na Slovenskem, avtorja številnih znanstvenih publikacij in člankov ter člana številnih slovenskih in mednarodnih strokovnih organizacij in društev, zajema obdobje od leta 1962 do 1996. Vsebuje življenjepise, bibliografije, dnevniške zapise, dokumente o njegovem o znanstvenem delu, korespondenco s posamezniki, ustanovami in organizacijami z vseh celin.

Dr. France Bučar (1923–), pravnik, publicist, politik, profesor pravne fakultete v Ljubljani, predsednik Skupščine Republike Slovenije v mandatu 1990–1992, predsednik Slovenskega panevropskega gibanja, eden od najdejavnejših in najvplivnejših slovenskih intelektualcev, sodi med vodilne osebnosti slovenske osamosvojitve. Arhivu Republike Slovenije je izročil gradivo iz obdobja 1943–2006, ki med drugim obsega korespondenco, znanstvene, strokovne in poljudne razprave in članke, različne raziskave, gradivo o univerzi, Slovenskem panevropskem gibanju, o njegovem strokovnem delu doma in v tujini itd.

Prvi predsednik državnega zbora Republike Slovenije dr. France Bučar prejema priznanje in zahvalo za podarjene dragocene dokumente Arhivu RS (20. 6. 2008)

Del prejemnikov priznanj in udeležencev slavnostne podelitve v prostorih Arhiva RS (20. 6. 2008)

Dr. Peter Jambreč (1940–), pravnik, sociolog, publicist, je bil v obdobju osamosvajanja Slovenije aktiven član Društva slovenskih pisateljev, Nove revije, soavtor tako imenovane pisateljske ustave, pomemben član strokovne skupine, ki je izdelala osnutek slovenske ustave, pozneje med drugim tudi predsednik ustavnega sodišča in eden od ustanoviteljev Zbora za republiko. Arhivu Republike Slovenije je predal fotokopije gradiva, ki je nastalo v zvezi z novo ustavo Republike Slovenije v obdobju 1987–1991. Pomembni so tudi korespondenca, gradivo o različnih strankah in zapisi o pripravah na osamosvajanje.

Dr. Vlado Malačič (1958–), fizik, raziskovalec na Morski biološki postaji v Piranu (enota Nacionalnega inštituta za biologijo Ljubljana), eden od organizatorjev Slovenske demokratične zveze in Demos-a v Slovenskem primorju, in **mag. Matjaž Jevšvar (1956–)**, fizik in informatik, član Slovenske demokratične zveze in pozneje Narodno demokratske stranke, sta predala gradivo iz obdobja 1987–1995. V okviru tega gradiva najdemo dokumente o ustanovitvi in delovanju Slovenske demokratične zveze, Narodne demokratske stranke in Demos-a, še posebej v Slovenskem primorju, pa tudi različne prispevke, zapise in njuno korespondenco.

Keith Charles Miles (1941–) je britanski ekonomist, ki se je ukvarjal z gospodarskimi problemi v Vzhodni Evropi. British Council mu je dodelil petmesečno štipendijo za delo na ljubljanski Univerzi. Leta 1991 je postal generalni sekretar Slovenskega informacijskega urada v Londonu, ki ga je ustanovila slovenska vlada za seznanjanje britanske politike in javnosti s slovenskim osamosvajanjem. Kot generalni sekretar Urada je vodil in koordiniral akcije za priznanje slovenske samostojnosti ter

mednarodno politično in gospodarsko uveljavitev. Arhivu Republike Slovenije je izročil gradivo iz obdobja 1989–2001, med drugim osebne dokumente, korespondenco, publikacije in drugo raznovrstno gradivo.

Žarka Petana (1929–) poznamo predvsem kot pisatelja, režiserja in odličnega avtorja satire in aforizmov. Kot član Društva slovenskih pisateljev in slovenskega PEN-a je deloval v obdobju osamosvajanja in demokratizacije na Slovenskem. Prav v tem prelomnem obdobju je bil poldrugo leto tudi generalni direktor RTV. Podaril je zasebno arhivsko gradivo, ki je nastalo v obdobju 1958–2006 in vsebuje pomembne dokumente, ki se nanašajo na njegovo delovanje na vseh omenjenih področjih.

Dr. Jože Pučnik (1932–2003), doktor socioloških znanosti, slovenski politik, sociolog, filozof in poslanec je bil eden izmed najbolj vnetih in najradikalnejših zagovornikov osamosvojitve Slovenije, demokrat, ki je postavljал temelje demokracije v Sloveniji. Zaradi kritičnih razprav v št. 57 Nove revije je bil leta 1958 aretiran, obtožen sovražne propagande in obsojen na devet let zapor. Po pogojnem odpustu leta 1963 je bil na svobodi le kratek čas, saj je bil na montiranem procesu leta 1964 znova aretiran. Po prestani kazni je odšel v Nemčijo. V Slovenijo se je vrnil leta 1987 in kot soavtor aktivno sodeloval pri nastajanju legendarne 57. številke Nove revije. Med drugim je bil soustanovitelj Socialdemokratske stranke Slovenije in nekaj časa tudi njen predsednik, predsednik Demos-a, podpredsednik vlade Republike Slovenije in poslanec Državnega zbora. Izročeno arhivsko gradivo izvira iz obdobja slovenskega osamosvajanja in še ni predano v celoti.

Rudi Šeligo (1935–2004), slovenski pisatelj, dramatik, urednik, publicist in politik, je bil izjemno dejaven prav v obdobju, ki je bilo najodločilnejše za nastanek gibanja Slovenske pomladi. Njegovo arhivsko gradivo se nanaša na obdobje 1987–2002, ko je bil predsednik Društva slovenskih pisateljev, soustanovitelj stranke Slovenske demokratične zveze, minister za kulturo, poslanec, predsednik sveta RTV Slovenija, pomemben član Nove revije, predsednik Boršnikovega srečanja, soavtor pisateljske ustave itd.

Franci Zavrl (1962–), urednik, aktivist civilne družbe, psiholog, strokovnjak za odnose z javnostjo, pozneje gospodarstvenik in ustanovitelj podjetja Pristop, je bil proti koncu osemdesetih let prejšnjega stoletja odgovorni urednik revije Mladina, v kateri je jugoslovanska vojska videla resno grožnjo za državo in politični sistem. Leta 1988 je bil skupaj z Janezom Janšo, Davidom Tasićem in

Ivanom Borštnerjem obtožen izdaje vojaške skrivnosti in obsojen na 18 mesecev zapora. Arhivu Republike Slovenije je izročil več dokumentov o tako imenovanem "*procesu proti četverici*" (JBTZ).

Ciril Zlobec (1925–), slovenski pesnik, pisatelj, esejist, prevajalec in urednik, akademik, ki se je ukvarjal tudi s politiko; bil je delegat slovenske skupščine, podpredsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, na prvih večstrankarskih volitvah leta 1990 pa je bil izvoljen v predsedstvo prve samostojne slovenske države. Bil je tudi zadnji legalno izvoljeni predsednik Zveze pisateljev Jugoslavije. Njegovo arhivsko gradivo izvira iz obdobja 1971–2005 in se nanaša predvsem na njegovo kulturno-politično delovanje, zlasti pomembni pa so tisti dokumenti, ki so nastajali v obdobju osamosvajanja Slovenije.

Odbor staršev za varstvo in vrnitev slovenskih vojakov ob slovenski osamosvojitvi leta 1991 je bil dejaven v različnih slovenskih krajih. Gradivo je nastajalo v nekajmesečnem delovanju Odbora, ki si je prizadeval za vrnitev 6000 slovenskih vojakov, ki so služili vojaščino v tedanji Jugoslovanski ljudski armadi. Deloval je od 16. 5. 1991 do septembra 1991. Odbor je bil organizacija civilne družbe, ki je pokrivala celoten slovenski prostor in si je za glavno nalogo zastavila vrnitev slovenskih vojakov, ki so po osamosvojitvi Slovenije ostali (tako kot izhaja iz naslova knjige Borisa M. Gombača, ki je nastala ob uporabi tega gradiva), "na drugi strani". Predano gradivo vključuje vsa njihova prizadevanja, akcije, zapisnike sestankov, sporočila za javnost, mednarodno sodelovanje, stike s slovenskimi, jugoslovanskimi in vojaškimi oblastmi, pričevanja pobeglih vojakov, poslovnik predsednika odbora Janeza Stergarja ipd.

Društvo slovenskih pisateljev je stanovska organizacija slovenskih književnih ustvarjalcev, katere začetki segajo že v 19. stoletje. Delovala je v različnih oblikah in z različnimi nazivi, v šestdesetih letih preteklega stoletja pa je dobila današnje ime. Društvo slovenskih pisateljev je prirejalo številne literarne nastope doma in v tujini, mednarodna pisateljska srečanja, izdajalo knjige in revije. Kritično je spremljalo družbene razmere v državi ter že leta 1950 na občnem zboru izrazilo nezadovoljstvo s političnim, ekonomskim in kulturnim razvojem Slovenije. Politično vodstvo je članom najprej očitalo obrekovanje, pozneje pa je vztrajnejše izmed njih tudi sodno preganjalo. Po letu 1979 se je društvo začelo v vedno večji meri ukvarjati z družbenimi vprašanji, predvsem s tistimi, povezanimi z narodnostnimi vprašanji, ustvarjalno svobodo in političnim pluralizmom. V drugi polovici

osemdesetih let prejšnjega stoletja pa so njegovi člani sodelovali pri pripravi na demokratične spremembe in odcepitev Slovenije od jugoslovanske države. Prevezli smo arhivsko gradivo iz obdobja 1938–1995, in sicer zapisnike občnih zborov, upravnega odbora in različnih organov društva, korespondenco, sezname in raznovrstne podatke o članih društva, gradivo mednarodnih pisateljskih srečanj, o mednarodnem sodelovanju, gradivo o procesu demokratizacije Slovenije, gradivo Društva slovenskih prevajalcev itd.

Slovenski center PEN je bil ustanovljen v Ljubljani leta 1926, med 2. svetovno vojno je prenehal delovati, leta 1962 pa je delovanje ponovno oživel. Pisatelji so bili v takratnem blokovsko razdeljenem svetu med prvimi, ki so se začeli povezovati in odpravljati ideološke ovire. Slovenski center je posredoval v številnih primerih, ko je bila ogrožena svoboda ustvarjanja slovenskih in drugih jugoslovanskih pisateljev ali pa je bilo treba braniti demokratične vrednote in narodno identiteto ter pravice manjšin. Arhiv Republike Slovenije je prevzel gradivo iz obdobja 1932–1997, med drugim pravila, zapisnike občnih zborov in upravnih odborov, korespondenco, obsežno gradivo o mednarodnih srečanjih slovenskih pisateljev, gradivo kongresov, konferenc in sestankov mednarodnega PEN-a, razne publikacije itd.

Slovenski krizni center v Londonu je bil ustanovljen 28. junija 1991 kot akcijska skupina posameznikov, Slovencev in Britancev, ki jih je družil skupni cilj – prizadevanje za priznanje samostojne Slovenije. Delovanje skupine je obsegalo stike z mediji, lobiranje v parlamentu, organizacijo demonstracij in povezovanje slovenske skupnosti. Po priznanju nove slovenske države so dejavnosti na političnem področju nadomestili različni kulturni dogodki, ki so britansko javnost seznanjali s Slovenijo. Gradivo izvira iz obdobja 1988–1994 in obsega glasila, plakate za razstave, peticije, zanimive časopisne izrezke, gradivo o ustanovitvi Svetovnega slovenskega kongresa za Veliko Britanijo, dokumente o delu Britansko-slovenskega društva (The British-Slovene Society) in Slovenskega informacijskega centra v Londonu, razno korespondenco ipd.

Slovesnost je potekala v prostorih Arhiva Republike Slovenije, v prijetnem razpoloženju in družbi ustvarjalcev gradiva, njihovih svojcev in zastopnikov. Za popestritev so poskrbeli mladi slovenski umetniki, pianistki Mojca Prus in Sara Geiger Bukovec ter pevec Anže Smole, program pa je povezoval dramski umetnik Vojko Zidar.

V Arhivu Republike Slovenije si želimo, da le-

tošnja prireditve nikakor ne bi bila zadnja, ampak šele prva. Zamišljena je bila namreč tudi kot spodbuda vsem tistim, ki še hranijo kakršnekoli dokumente, povezane z demokratizacijo in osamosvojitvijo naše države, da bi jih predali pristojnemu arhivu in s tem zagotovili njihovo ohranitev in uporabo. Ne nazadnje pa smo želeli tudi na takšen način opozoriti slovensko javnost na vlogo in pomen arhivov v družbi, ki niso le varuhi, ampak tudi sooblikovalci družbenega spomina. Ko je dokument varno shranjen v javnem arhivu, še ne konča svoje "življenjske poti" oziroma, kakor pravi znani nizozemski arhivist in profesor Erich Ketelaar, dokumenti se "aktivirajo" šele v arhivu, največkrat in najpogosteje potem, ko so urejeni in popisani. Raziskovalci namreč pogosto hitreje opazijo in raje uporabljajo tisto arhivsko gradivo, ki je navedeno v arhivskih inventarjih, vodnikih itd., na katero ga opozorijo arhivisti osebno, ki je objavljeno na spletu itd. Širša javnost pa navadno najbolj pozna le tiste dokumente, ki so največkrat obravnavani v znanstvenih razpravah, časopisnih člankih, televizijskih oddajah, predstavljeni na razstavah ipd. Prav ti dokumenti potem pustijo najvidnejši odtis v kolektivnem spominu naroda, države. Zato arhiv, kot je razmišljal Jacques Derrida, nikakor ni samo zavešče preteklosti, ampak tudi slutnja prihodnosti.⁶

Tu pa bi radi opozorili še na dvoje. Nekaj gradiva o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije se je še v okviru nekaterih drugih fondov in zbirk Arhiva Republike Slovenije. Tako je na primer v arhivski zbirki Inštituta za slovensko izseljenstvo⁷ tudi gradivo o delovanju odbora za priznanje Slovenije, ki je deloval na Nizozemskem, in ga je ohranil Frank Van Krevel, nekdanji predsednik tega odbora. Prav tako pa bi radi še enkrat povabili k sodelovanju vse tiste, ki hranijo kakršne koli dokumente o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije. Vsi, tudi na videz majhni ali nepomembni dokumenti, dopolnjujejo zgodovino kot objektivno danost in hkrati dodajajo subjektiven spomin.

Viri

France Bučar, 25 junij (govor Franceta Bučarja na slavnostni seji v državnem zboru ob dnevu državnosti 24. junija 2006). Dokument je v okviru osebne fonda Franceta Bučarja (škaf 1, natisnjeno gradivo, ki je bilo prejeto v elektronski obliki), ki pa je še v postopku prevzemanja, zato točnih oznak še ni mogoče navesti.

Literatura

Ketelaar, Eric; Narratives, Tacit: The Meaning of Archives. *Archival Science* 1 (2001), str. 36–38.

Zusammenfassung

BEDEUTUNG PRIVATEN ARCHIVGUTS FÜR DIE VERSELBSTSTÄNDIGUNG SLOWENIENS

Privates Archivgut stellt heute einen wichtigen Teil eines jeden Archivs dar. Besonders wertvoll sind jene Dokumente, die folgeschwerste Ereignisse und Umbrüche erhellen. Und welches Geschehen ist von größerer Bedeutung als jenes, das zur Entstehung des unabhängigen slowenischen Staates geführt hat? Dieser Frage sind wir im zentralen Staatsarchiv nachgegangen. Vor zwei Jahren, 15 Jahre nach der Unabhängigkeit Sloweniens, wollten wir im Archiv der Republik Slowenien auf die Bedeutung der Erhaltung und des Schutzes derjenigen Dokumente besonders aufmerksam machen, die von dieser außergewöhnlichen historischen Errungenschaft zeugen. Zur Mitarbeit wurden mehr als hundert Einzelpersonen eingeladen, und wir haben uns auch an politische Parteien, Vereine, Literaturzeitschriften und sonstige Organisationen gewendet. Wir haben versucht, alle einzubeziehen, die Ende der Achtziger- und Anfang der Neunzigerjahre im politischen, kulturellen oder wirtschaftlichen Leben aktiv waren, aber auch jenes, die eine demokratische und humane Gesellschaft schon viel früher anstrebten. Allen, die in den vergangenen Jahren unserer Einladung nachgekommen sind und uns ihre Dokumente anvertraut haben, wollten wir uns heuer besonders bedanken. Am 20. Juni 2008 fand so eine Feier statt, auf der Dank- und Anerkennungsschreiben elf Einzelpersonen und fünf Organisationen und Vereinen überreicht wurden, die uns Archivgut übergeben haben, das auf verschiedenste Weise die Demokratisierung und Verselbstständigung Sloweniens zum Thema haben.

⁶ Ketelaar, Narratives: The Meaning of Archives, str. 36–38.

⁷ AS 1996, šk. 11.